

Slovenské premeny

(1996)

Osamostatnenie Slovenska

Rozdelenie Česko-Slovenska prebehlo modelovo pokojne. Ako by Slováci a Česi boli unavení zo vzájomného spoluzitia. Oba národy sa dohodli na všetkých podstatných okolnostiach rozdelenia. Vzťahy medzi Českom a Slovenskom sú veľmi korektné a podľa prieskumov verejnej mienky najoblúbenejším národom pre Slovákov sú Česi a opačne. V dôležitých medzinárodných otázkach si oba štáty navzájom pomáhajú.

Slovenské hospodárstvo

Hospodárska dynamika Slovenska patrí medzi najväčšie prekvapenia strednej Európy. Pre Slovákov to však nie je prekvapenie, pretože Slovensko dosahovalo aj v Česko-Slovensku dobré hospodárske výsledky. Slovensko zažíva od roku 1994 rast výroby a infláciu udržiava pod kontrolou. V tomto roku bude rast výroby okolo 7% a inflácia okolo 6%. Nezamestnanosť sa pohybuje okolo 12%, dobré makroekonomické výsledky kazí deficit obchodnej bilancie, ktorý koncom októbra predstavoval asi 40 miliárd Sk, čo je asi 25% objemu štátneho rozpočtu. Hospodársky vzostup Slovenska sa dosahuje vďaka nižším mzdám než v okolitých štátoch a väčšiemu sociálnemu zmieru. Na Slovensku neboli doteraz prakticky žiadne

štrajky. Dobre umiestnené zahraničné investície sú na Slovensku úspešné. Napríklad továreň Volkswagen v Bratislave patrí medzi najúspešnejšie v celej skupine Volkswagen. Skutočná transformácia hospodárstva a najmä poľnohospodárstva však Slovensko iba čaká. Privatizácia je zdrojom najväčšej korupcie v dejinách Slovenska a prebieha výlučne v réžii vládnucich politických strán.

Kvalita demokracie

Obrana demokracie je určujúcou charakteristikou súčasného Slovenska. Vláda premiéra Mečiara sa necháva viesť starou komunistickou filozofiou, že štát môže dobre fungovať iba vtedy, ak je väčšina kompetencií sústredená v jednom centre. Počas každej svojej vlády sa snažil koncentrovať právomoci do svojich rúk. Spoločnosť si bráni svoju autonómiu a Mečiarova vláda má proti sebe prakticky celú inteligenciu, odborárov, cirkev. Zápas o demokraciu je na Slovensku najostrejší v celej strednej Európe. Tento zápas svedčí, že Slovensko je demokratickou krajinou. Keď sa skončí úspešne v tom zmysle, že demokracia na Slovensku nebude odlišná od demokracie v členských krajinách Európskej únie, bude to veľmi pevná demokracia a slovenská demokracia bude tak priaznivou charakteristikou Slovenska, ako je v súčasnosti hospodárstvo. Som presvedčený, že zápas sa skončí upevnením demokracie na Slovensku. Kurióznym prejavom zápasu o demokraciu na Slovensku sú útoky predsedu vlády Mečiara proti prezidentovi republiky Michalovi Kováčovi. Spor medzi predsedom vlády a prezidentom republiky zamestnáva Slovensko už tri roky, ale predseda vlády doteraz nepovedal dôvody, pre ktoré útočí proti prezidentovi republiky. Skutočným dôvodom je odpor predsedu vlády proti každej ústavnej inštitúcii, ktorá chce byť nezávislou a nepodvoľuje sa jeho vôli. Prezident republiky sa udržal a udrží sa najmenej do konca svojho funkčného obdobia.

Vzťahy s Maďarskom

Slovensko-maďarské vzťahy majú dva hlavné komponenty. Jedným je menšinová politika na Slovensku, ale aj v Maďarsku, druhým komponentom je celkové geopolitické postavenie Maďarska. Menšinová politika na Slovensku utrpela za poslednej Mečiarovej vlády jednu medzeru, a to je zrušenie predchádzajúceho zákona o používaní jazyka menšín na úradoch. V súčasnosti slovenská Ústava zabezpečuje práva používať svoj jazyk na úradoch, ale niet zákona, ktorý by toto ústavné ustanovenie konkretizoval. V mimozákonnej oblasti snahy súčasnej slovenskej vlády o centralizáciu všetkých právomocí sa dotýkajú pochopiteľne aj maďarských inštitúcií. Taktiež pokračuje protimaďarská rétorika vo vláde blízkych novinách a od popredných členov vládnej koalície. Inak vecne znesie slovenská národnostná politika porovnanie prinajmenšom s okolitými štátmi, vrátane Rakúska. Maďarská menšina má vyše 300 základných a stredných maďarských škôl na Slovensku, desiatky novín a časopisov, vlastné zastúpenie v parlamente, profesionálne divadlá a ovláda mnoho mestských a obecných zastupiteľstiev na južnom Slovensku. Problém slovenskej menšiny v Maďarsku spočíva v tom, že proces jej asimilácie v maďarskom prostredí značne pokročil.

Po páde komunizmu v strednej Európe Maďarsko malo pravdepodobne prehnané predstavy o svojom geopolitickom postavení uprostred okolitých štátov. Prejavilo sa to napríklad v známom výroku nebohého predsedu vlády Józsefa Antala, že sa cíti byť predsedom vlády 15 miliónov Maďarov. Po siedmich rokoch sa ukazuje, že Maďarsko nebolo schopné podstatným spôsobom ovplyvniť postavenie svojich menšín v okolitých štátoch. Dobrou ilustráciou je dokončenie vodného diela Gabčíkovo na Dunaji. Začiatkom 90. rokov Maďarsko nasadilo celý svoj zahranično-politický potenciál, aby znemožnilo Slovensku dokončenie Gabčíkova. Napriek tomu Gabčíkovo bolo dokončené, dokonca na jeseň 1992, keď sa rozpadlo Česko-Slovensko a samostatné Slovensko ešte neexistovalo.

Nepotvrdila sa ani vtedajšia maďarská argumentácia, že dokončenie Gabčíkova zhorší životné prostredie v oblasti. Skôr opak sa ukázal pravdou. Realistické predstavy Maďarska o svojich zahraničnopolitických možnostiach a zmena nacionalistickej rétoriky na Slovensku môžu byť základnou pre korektné a vyvážené slovensko-maďarské vzťahy.

Vstup do EÚ

Slovensko požiadalo o plné členstvo v Európskej únii. Niet žiadnej realistickej alternatívy pre Slovensko oproti vstupu do EÚ. V ekonomike Slovensko dokazuje, že je schopné splniť požiadavky EÚ na členstvo. Súčasný politický problém medzi slovenskou vládou a Bruselom môžu byť odstránené po nasledujúcich parlamentných voľbách na Slovensku. V prípade zmeny vlády na Slovensku možno očakávať bezproblémové začlenenie Slovenska do Európskej únie.

Vzťah k Rusku

Slovensko nemá historicky zafixované vzťahy ani k Rusku, ani k západným národom, napr. k Nemecku. Z tohto hľadiska má Slovensko väčší zahraničnopolitický manévrovací priestor než povedzme Maďarsko alebo Poľsko. Na Slovensku niet protiruských nálad, ale západná príslušnosť Slovenska nie je na Slovensku predmetom pochybností ani diskusií. Aj z tohto dôvodu musí súčasná vláda neustále zdôrazňovať, že chce ísť do Európskej únie a do NATO, napriek protestným nótam z Bruselu a Washingtonu.

Záverom

Slovensko prežíva počiatočné dynamické obdobie budovania svojho štátu. Musíme si vybojovať niektoré zápasy, ktoré okolité národy majú už za sebou. Sme v samom strede strednej Európy,

a preto pochopiteľne naše vnútorné problémy pútajú väčšiu pozornosť aj v zahraničí, pretože výsledok našich vnútorných zápasov bude mať vplyv na usporiadanie strednej Európy. Som účastníkom týchto zápasov, a preto som optimistický o ich konečnom výsledku.

Príspevok na sympóziu Výhrady, nebezpečenstvá,
premeny v strednej Európe
Viedeň 2. – 3. decembra 1996